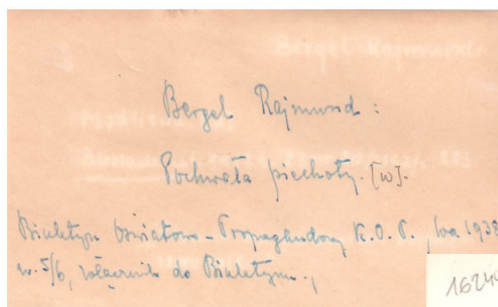

Joanna Krauze-Karpińska, Maciej Pieczyński

I. O projekcie

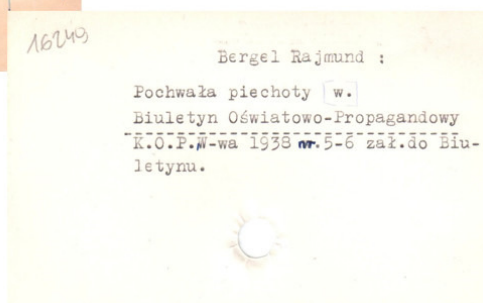
Zintegrowana Baza Bibliograficzna IBL PAN" jest długofalowym projektem mającym na celu opracowanie w wersji cyfrowej oraz udostępnienie w internecie zawartości bibliograficznych baz danych wytworzonych przez pracowników IBL. W pierwszym etapie, realizowanym w latach 2012 – 2016, digitalizowane są dwa zespoły danych bibliograficznych: *Indeks Rękopiśmiennych Literariów Staropolskich* oraz część *Retrospektywnej Bibliografii Zawartości Czasopism XIX i XX w.* (tzw. kartoteki Bara).

Prace nad *Retrospektywną Bibliografią Literackiej Zawartości Czasopism XIX i XX w.* zostały zapoczątkowane jeszcze podczas okupacji z inicjatywy dr. Adama Bara, pełniącego przed wojną funkcję kierownika Oddziału Czasopism Biblioteki Jagiellońskiej. W latach 1948-1953 kartoteka była tworzona w kierowanej przez Adama Bara krakowskiej pracowni bibliograficznej Instytutu Badań Literackich PAN oraz równolegle w pracowni poznańskiej, której szefował Stefan Vrtel-Wierczyński. W roku 1953 opracowywanie kartoteki przejęła pracownia IBL w Warszawie. Realizacji projektu – a tym samym dalszej melioracji kartoteki Bara – zaniechano w roku 1970. Obecnie kartoteka stanowi jedno z istotniejszych i najobszerniejszych źródeł danych bibliograficznych dotyczących literatury polskiej XIX i 1. poł. XX wieku, a także ówczesnej krytyki literackiej, artystycznej czy filmowej, jej objętość szacuje się na 830 000 kart oraz oddzielnie około 130 000 opisów przygotowanych w Pracowni Bibliografii Bieżącej IBL PAN w Poznaniu, dotyczących zawartości czasopism wielkopolskich, śląskich i pomorskich.

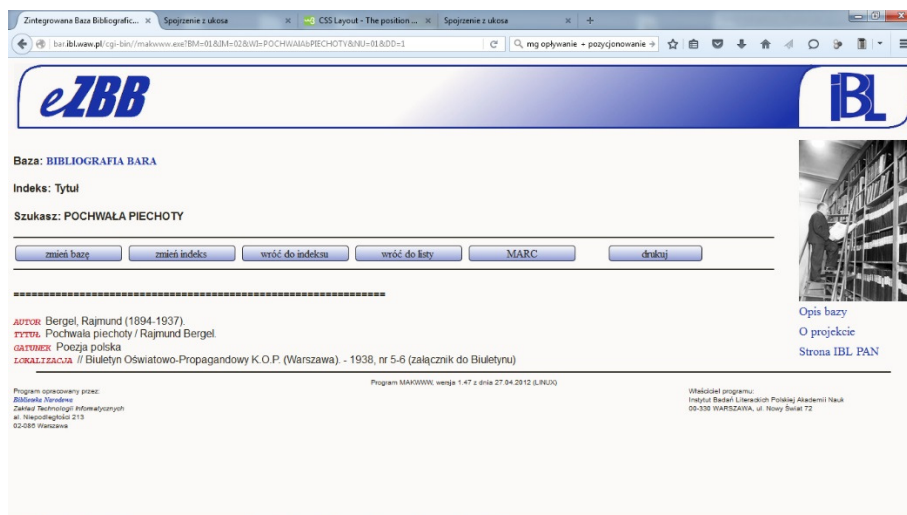

Fiszka zapisana w krakowskiej pracowni Adama Bara

Ta sama fiszka przepisana na maszynie w IBL PAN w Warszawie

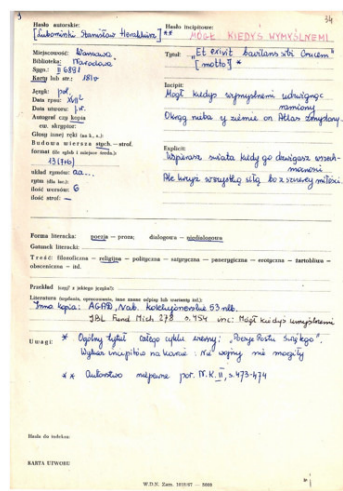
Wprowadzone do bazy elektronicznej dane są sukcesywnie udostępniane w internecie, na stronie <http://bar.ibl.waw.pl>

Wprowadzone do bazy dane dostępne na stronie WWW

Kartoteka rękopiśmiennych literariów staropolskich, powstała z inicjatywy Marii Renaty Mayenowej oraz Kazimierza Budzyka, była tworzona od roku 1959. W początkowym okresie realizacji projektu planowano objąć kwerendą rękopisy nowożytne z bibliotek na terenie całego kraju, jednak ze względu na ograniczony zasób sił i środków zdecydowano się ograniczyć jej zakres do zbiorów warszawskich. Rejestracji podlegały utwory pisane wierszem oraz elogia, a przez pewien czas także teksty prozatorskie. Pomysł stworzenia komputerowej bazy bibliograficznej narodził się na początku lat '70, został wtedy jednak zarzucony ze względu na dość znaczne koszty realizacji.

Prac nad kartoteką zaprzestano w roku 1994, wraz z odejściem na emeryturę długoletniej kierowniczką projektu, dr Marii Zachary. Opracowany materiał zawiera opisy katalogowe literariów rękopiśmiennych z bibliotek warszawskich (870 kodeksów) oraz Biblioteki im. Zielińskich w Płocku (21 kodeksów).

LDR a: ##### b: n c: t d: a e: + f: a g: 2 h: 2 i: ##### j: 1 k: i l: + m: 4500
 008 a: 131212 b: q c: 1651 d: 1700 e: xx+ f: !!!! g: ! h: + i: !!!! j: ! l: ! n: !
 o: ! p: + q: ! r: ! s: pol t: ! u: !
 040 c: WA 248
 041 0. a: pol
 100 1. a: Lubomirski, Stanisław Herakliusz d: (1642-1702).
 245 10 a: Et exivit babilans sibi cruce[m] [Inc.:] Mógł kiedyś wymyślnemi
 udźwignąć ramiony, okrąg nieba y ziemie on Atlas zmyślony h:
 [Rękopis].
 246 30 a: Mógł kiedyś umyślnemi udźwignąć ramiony
 246 1. i: Explicit: a: Wspierasz świata, kiedy go dźwigasz
 wszechmocności Ale krzyż wszystką siłą bo z szczerą miłości
 260 c: [1651-1700].
 500 a: Wiersz stychniczny, 13(7+6), rym: aa, 6 wersów.
 500 a: Autorstwo niepewne, por. NK II, s. 473-474.
 500 a: Ogólny tytuł całego cyklu wierszy: „Poezje Postu Świętego”.
 500 a: Inne kopie: AGAD Nab.Kolekcjonerskie 53, k. nlb; IBL Fund. Mich.
 278, s. 454 (Inc.: Mógł kiedyś umyślnemi).
 655 .4 a: Epigramat 0: HW655-0000176
 655 .4 a: Religijna literatura v: poezja 0: HW655-0000009
 773 1. i: W: t: Rkp. BN II.6891, g: k. 181 v.
 850 a: BN II.6891

Indeks rękopiśmiennych literariów staropolskich – karta z opisem utworu oraz treść rekordu w bazie danych

Baza stanowi wartościowe narzędzie badawcze, umożliwiające wyszukiwanie i identyfikację utworów często niepublikowanych i trudnych do odnalezienia w inny sposób.

Zintegrowana Baza Bibliograficzna... x Spojrzanie z ukosa x NI kv - Strona 3 - Allegro.p... x Allegro.pl - Więcej niż aukc... x +

http://ibllib.pl/cgi-bin/makowos.exe?BM=02&JM=02&M=McGhKEDYvUIMYvJNEMbUDyMGNHwBRAMONFVBMU mg opływanie - pozycjonowanie

eZBB **IBL**

Baza: **INDEKS LITERARIÓW STAROPOLSKICH**

Indeks: TytułInc.

Szukasz: **MÓGL KIEDYŚ UMYŚLNEMI UDŹWIGNĄĆ RAMIONY**

[zmień bazę](#) [zmień indeks](#) [wróć do indeksu](#) [wróć do Bazy](#) [MARC](#) [drukuj](#)

=====

Dokument: 1
JĘZYK: pol
AUTOR: Lubomirski, Stanisław Herakliusz (1642-1702)
TYTUŁ: Et exivit baviāns sibi crucem [Inc.] Mogł kiedyś wymyślnemi udźwignąć ramiony, okrag nieba y ziemie on Atlas zmyslony [Rękopis]
INSC/INSCY: 177 Mogł kiedyś umyślnemi udźwignąć ramiony
INSC/INSCY: 177 Explicit: Wspierasz świata, kiedy go dźwigasz wszechmocności Ale krzyż wszystką siłą bo z szczeręj miłości
M. I ROK: [1651-1700]
INWAGA: Wiersz stychny, 13(7+6), rym. aa, 6 wersów.
INWAGA: Autorstwo niepewne, por. NK II, s. 473-474.
INWAGA: Ogólny tytuł całego cyklu wierszy "Poezja Postu Świętego". Wykaz incipitów na karcie: Nie wojny, nie mogły
INWAGA: Inne kopie: AGAD Nab Kolekcjonerskie 53, k. nrb, IBL Fund. Mich. 278, s. 454 (Inc.: Mogł kiedyś umyślnemi)
GATUNEK: Epigramat
GATUNEK: Poezja religijna
LOKALIZACJA: W. Rkp. BN II 6891, k. 181 v.
REKORDS: BN II 6891

Opis bazy
 O projekcie
 Strona IBL PAN

*Indeks rękopiśmiennych
literariów staropolskich -
rekord udostępniony na
stronie WWW*

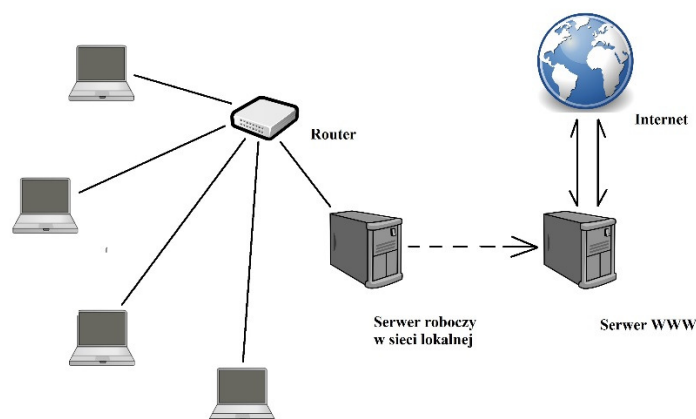
W kolejnych etapach planowane jest dokończenie digitalizacji kartoteki Bara oraz włączanie do Zintegrowanej Bazy Bibliograficznej e-ZBB IBL dalszych zespołów danych bibliograficznych.

II. Wybrane aspekty techniczne

Digitalizacja kartoteki Bara oraz *Indeksu Rękopiśmiennych Literariów Staropolskich* prowadzona jest przy pomocy programu MAK. O wyborze takiego właśnie oprogramowania zdecydowało kilka czynników. Jest to program mający bardzo małe wymagania sprzętowe, a jednocześnie stosunkowo prosty w obsłudze. Zarówno z punktu widzenia standardowego użytkownika, jak i administratora. W IBL pracowali też ludzie dość dobrze obeznani z MAK-iem.

Dodatkowy argument stanowiły koszty: był to program względnie tani, a do tego IBL dysponował już licencją, którą należało jedynie rozszerzyć. Dla porównania: w odpowiedzi na wystosowane zapytania jedna z firm przedstawiła ofertę zakupu odpowiedniego oprogramowania za cenę przeszło 30-krotnie wyższą. Zdecydowanie przekraczało to możliwości finansowe projektu.

Jedyną alternatywę mogło stanowić wolne oprogramowanie, a konkretnie system KOHA. Jego wdrożenie byłoby jednak znacznie bardziej czasochłonne, a co więcej wymagałoby znacznych wydatków na zewnętrzną obsługę informatyczną oraz szkolenia. Ostatecznie więc wytypowane zostało rozwiązanie najprostsze, a z technicznego punktu widzenia zupełnie wystarczające.

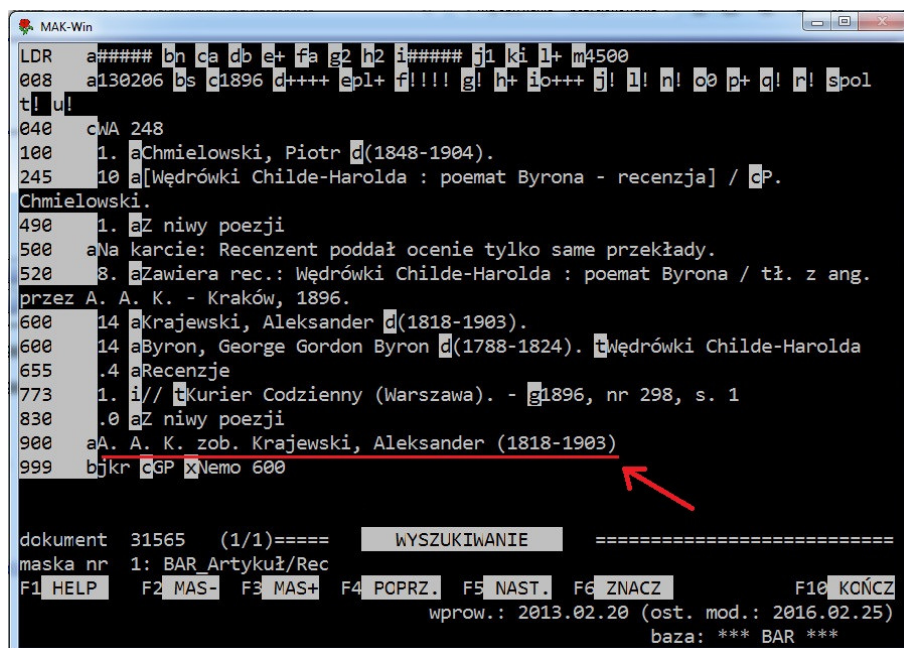

Infrastruktura projektu eZBB

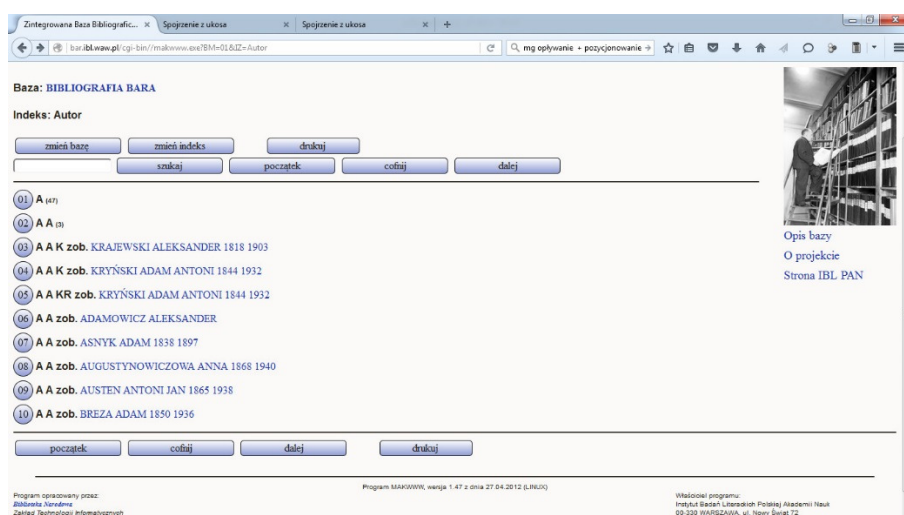
Teraz wypadałoby powiedzieć parę słów o stronie technicznej projektu: dane z kartoteki Bara są wpisywane przez kilkunastoosobowy zespół do bazy znajdującej się na serwerze roboczym pracującym w sieci lokalnej. W celu podniesienia bezpieczeństwa danych dwa razy dziennie wykonywana jest automatyczna kopia całej bazy. Dane z bazy roboczej co pewien czas są przenoszone na zewnętrzny serwer WWW.

W tym charakterze wykorzystywany jest serwer wirtualny. Ze względu na małe wymagania sprzętowe programu udostępniającego bazę danych w sieci oraz dość umiarkowane obciążenie łącz takie rozwiązanie okazuje się całkowicie wystarczające. Wirtualizacja pozwala przy tym stworzyć izolowane środowiska dla różnych projektów: w tej chwili jeden komputer-gospodarz obsługuje maszyny wirtualne stworzone na potrzeby dwóch różnych projektów. Niewątpliwą zaletą takiego rozwiązania stanowi również możliwość łatwego wykonywania kopii bezpieczeństwa: z nagranego uprzednio pliku z obrazem dysku maszyny wirtualnej można całkowicie odtworzyć jej stan w momencie archiwizacji.

Digitalizacja obu kartotek wymagała opracowania standardów zapisu informacji dostosowanych do specyfiki przetwarzanego materiału. W przypadku bibliografii Bara dość istotny problem stanowił brak kartoteki wzorcowej haseł osobowych. Jej opracowanie wymagałoby dużych nakładów dodatkowej pracy, w dodatku już na etapie wstępnych testów okazało się, że zaimplementowane w pakiecie MAK rozwiązania nie odpowiadają potrzebom projektu. Zdecydowano się więc na zastosowanie systemu odsyłaczy wpisywanych w poszczególnych rekordach oraz generowanie na ich podstawie linków za pomocą procedur JavaScript wykonywanych w przeglądarce internetowej użytkownika już na etapie wyświetlania dokumentu. Było to rozwiązanie chyba najprostsze z możliwych, a przy tym w pełni funkcjonalne.

Odsyłacz wpisany w programie MAK

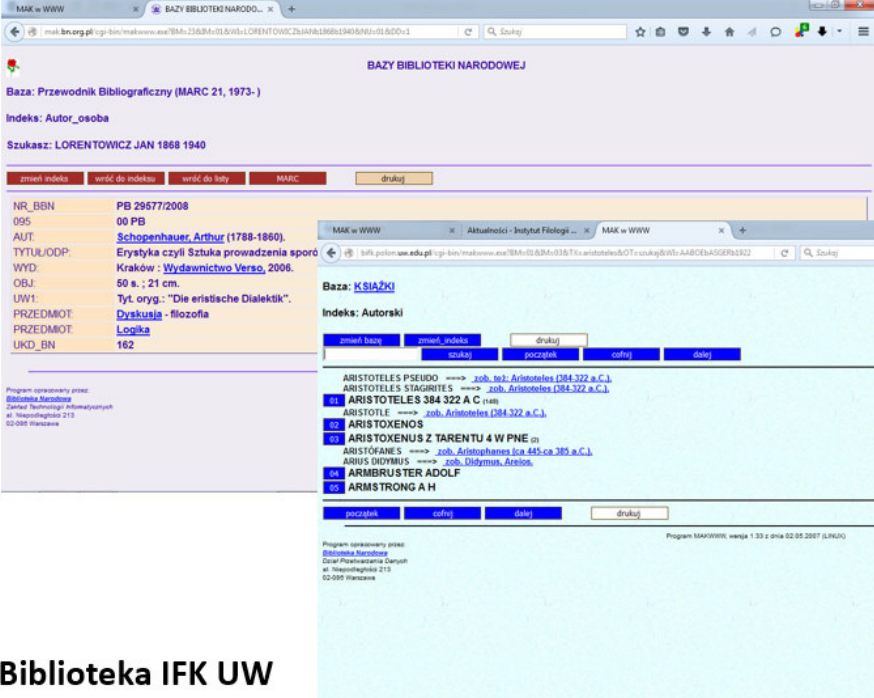
Odsyłacze na stronie WWW

JavaScript jest wykorzystywany również do modyfikacji layoutu strony. Dzięki temu strona eZBB odbiega dość znacznie od standardowej szaty graficznej oferowanej przez program MAKWWW.

Katalog internetowy bibl. ILP UW

Dla porównania można obejrzeć dowolną bazę MAK na stronie Biblioteki Narodowej czy katalogi niektórych bibliotek instytutowych Uniwersytetu Warszawskiego. Oczywiście nie chodzi w tym momencie o to, by spierać się, która strona jest lepsza pod względem projektu graficznego, lecz o zademonstrowanie możliwej różnorodności rozwiązań.

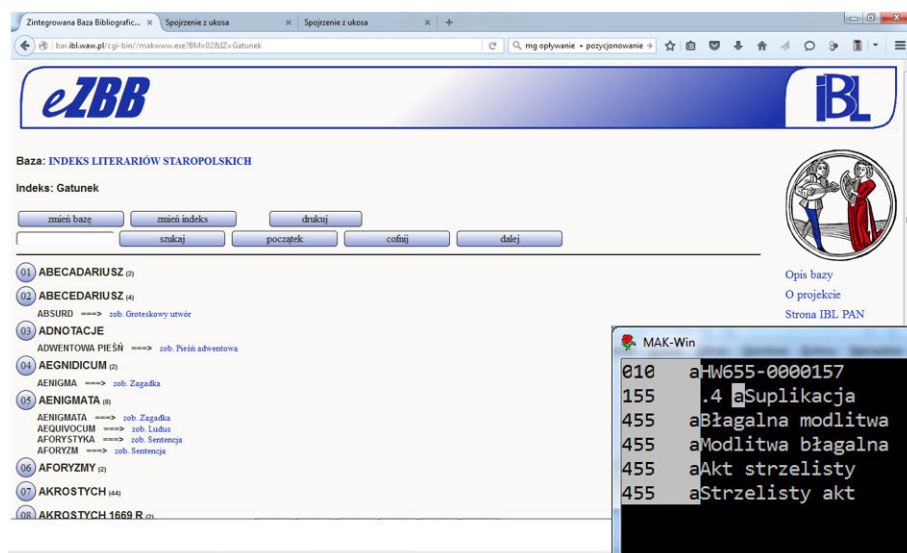

Bibl. Narodowa

Biblioteka IFK UW

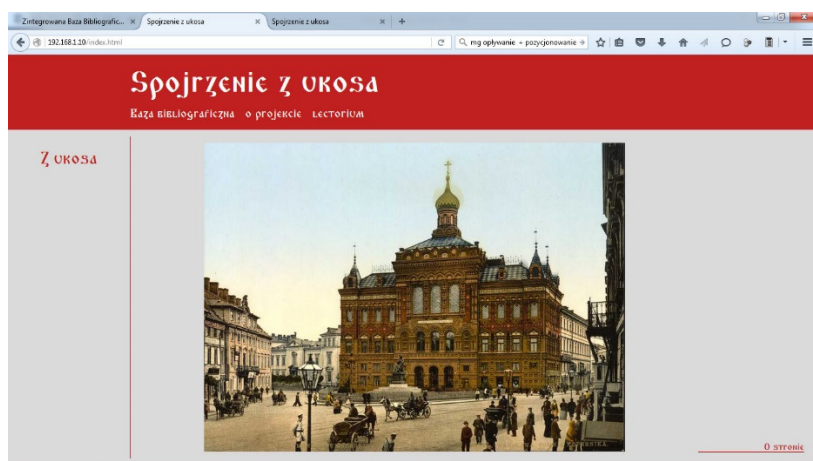
Odmienne niż w przypadku bibliografii Bara kwestie należało rozwiązać w przypadku *Indeksu Rękopiśmiennych Literatów Staropolskich*. Pewne problemy wiązały się z używanym przez twórców tej kartoteki języka opisu tekstów, zwłaszcza z zasobem haseł formalnych i – w mniejszym stopniu – także przedmiotowych. Nazwy gatunków poetyckich przejęte z zasobu dawnej wiedzy o literaturze, np. *cabbalisticon*, *epibaterion* czy *correlativum*, spolszczone w dodatku jako *poezja korelatywna*, sąsiadowały z terminami dwudziestowiecznej poetyki opisowej, a wreszcie z określeniami najzupełniej potocznymi, jak choćby *piosnka*, *piosenka ludowa*, *pismo* czy *pisemko*. Komplikacje terminologiczne mnożą się przez fakt, że te same określenia okazują się często wieloznaczne: dla filologa klasycznego wyznacznikiem *anakreonty* pozostanie metrum; dla polonisty będzie to zapewne każdy utwór zalecający uroki dziewcząt i wina. Drukowane kwestionariusze opracowane na potrzeby kartoteki przewidywały również zaznaczanie tematyki utworu. Szczupły zestaw kategorii prowadził przy tym do pewnych nadinterpretacji: całkowicie topiczny epigramat o marności świata zyskiwał tym sposobem rangę poezji filozoficznej.

W przypadku indeksu literatów staropolskich zdecydowano się na opracowanie kartoteki wzorcowej haseł formalnych oraz osobowych. Termin kartoteka wzorcowa oznacza przy tym pomocniczą bazę danych pozwalającą kontrolować postać haseł w bazie głównej, czyli określone rozwiązanie techniczne, zaimplementowane m.in. w pakiecie MAK. Część pierwsza kartoteki, zawierająca hasła formalne jest już gotowa, prace nad drugą trwają. Na zastosowanie takiego rozwiązania pozwalał względnie niewielki zespół haseł, a także jednoznaczne przyporządkowanie poszczególnych tropów hasłom wzorcowym. Brak owej jednoznaczności uniemożliwił wykorzystanie mechanizmu kartotek wzorcowych w przypadku bibliografii Bara. Prace nad ujednoliceniem określników gatunkowych wciąż trwają.

Wzorcowe hasła formalne
w Indeksie Literariów
Staropolskich

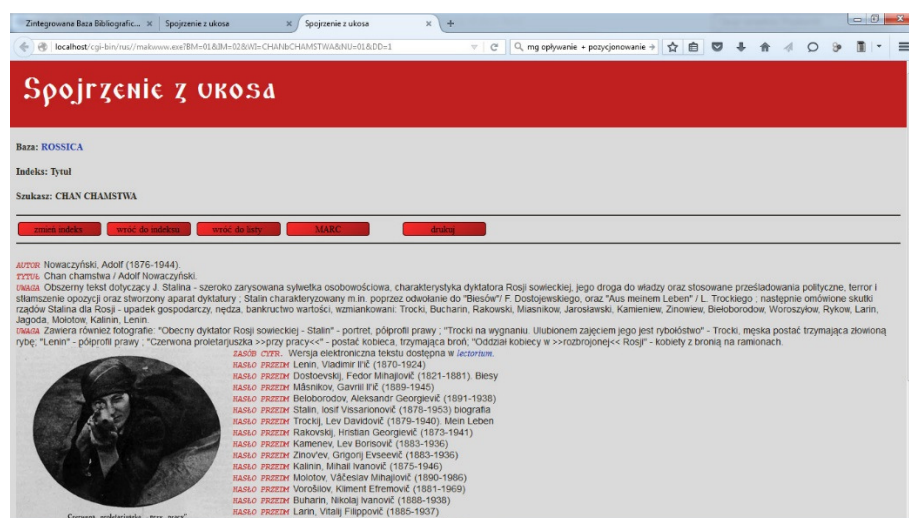
W tym miejscu wypadałoby jeszcze wspomnieć o projekcie *Spojrzenie z ukosa...*. Kultura i literatura rosyjska oczami Polaków (na materiale czasopism polskich okresu międzywojennego). Opracowanie bibliograficzne internetowej bazy danych wraz z kolekcją wybranych publikacji pełnotekstowych, kierowanym przez dr Annę Sobieską. Projekt ten posiada odmienne założenia merytoryczne, jego celem jest nie tyle digitalizacja istniejących zasobów kartotekowych, co stworzenie bibliografii prymarnej dokumentującej obraz Rosji i Rosjan w czasopiśmie polskich.

Spojrzenie z ukosa... -
główna strona projektu
(wersja robocza)

Podobnie jak w przypadku eZBB wykorzystywany jest pakiet MAK. W podobny sposób są również wykorzystywane odsyłacze. Tu jednak baza bibliograficzna została zintegrowana z podręczną biblioteczką cyfrową, mającą docelowo zawierać kilkaset tekstów w formacie .pdf.

Linki, wpisywane w programie MAK jako kod HTML, są wyświetlane na stronie bazy jako aktywne hiperłącza. W zasadzie nic nie stoi na przeszkodzie, by w ten sam sposób dołączyć do poszczególnych rekordów np. multimedia czy skrypty wykonywane po stronie użytkownika. Tak np. opis bibliograficzny artykułu Adolfa Nowaczyńskiego *Chan chamstwa* został uzupełniony reprodukcją jednego z zamieszczonych w nim zdjęć.

MAKWWW – rekord zawierający kod HTML

Na tym chciałbym zakończyć skrótowne omówienie kilku problemów *stricte* technicznych, jakie trzeba było rozwiązać przy okazji realizacji projektu *Zintegrowana Baza Bibliograficzna*.